

TÍZ

10.1 Bevezetés

¹A mentális tudatnak a 47:4-7-es molekulafajtáknak megfelelő négy fajtája van. Az emberiség zöme javában aktiválja a 47:6-ost, az elvgondolkodást. A következő mentális cél a 47:5-ös, a perspektíva-gondolkodás aktiválása éppen csak elkezdődött. A kultúra stádiumában járó kisebbség is gyakran beéri ennek a hasznos gondolkodásnak csak felületes aktiválásával. Ez a rész ezt azzal szándékozik valamennyire orvosolni, hogy gyakorlati jellegű felvilágosítást ad.

²Amint látni fogjuk, a mentális tudatot két részre célszerű felosztani: alacsonyabb mentális, 47:6,7-es és magasabb mentális, 47:4,5-ös tudatra.

³Az alacsonyabb mentális az emocionális stádium mentalitása, az az intellektus, amely nehezen érvényesül az emocionális tudattal szemben, és így meglehetősen gyakran annak szolgáivá válik ahelyett, hogy ura lenne; azon munkálkodó intelligencia, hogy emocionális vágyakat elégtisen ki és emocionális értékeléseket észszerűsítsen. Példák a közösségi alacsonyabb mentalitásra: ideológiák, dogmák, konvenciók; az egyéni alacsonyabb mentalitásra: személyes világszemléletünk és életszemléletünk.

⁴A magasabb mentális a mentális stádiumnak (az emberiesség stádiumának) a mentalitása, az az intellektus, amely képes megszabadítani magát az érzésektől és a képzelettől való függőségtől; amely következőképpen a hatékonyabb mentális. A fizikai életben elboldogulhatunk alacsonyabb mentális tudattal. Ha egyedül a fizikai és emocionális elégedettség elérése a célunk, akkor nincs szükségünk a 47:6-osnál magasabb intellektuális képességre. Csak akkor, amikor érdeklődni kezdünk az élet mint probléma, a világszemlélet és az életszemlélet problémája iránt, van szükségünk a megszokottnál hatékonyabb gondolkodásra.

⁵E magasabb fajta gondolkodás nem csak a tudás elméleti problémáinak a megoldásához fontos. A legnagyobb értéke valójában abban rejlik, hogy ez az eszközünk a gyakorlati problémák megoldására, az egyéni és közösségi kötöttségek és szenvedések elemzésére és a tőlük való megszabadulásra.

⁶Ebben a részben főleg a perspektíva-gondolkodást fogjuk leírni, egyrészt a módszereinek és jellemző belátásainak bemutatásával, másrészt az emocionális mentális tudattal történő szembeállításával.

10.2 Emocionalizmus

¹Az ember szokványos gondolkodását csak kivételesen határozza meg a valóság. Akkor is, amikor a saját érdeke mindenekelőtt a tények mérlegelése, úgy találja, hogy ez a legnehezebb. Legtöbbször az emocionális gondolkodás áldozata, és a gondolatai minél inkább vonatkoznak személyes és emberi dolgokra, annál inkább uralja őt az emocionális tudat.

²Ez nem azt jelenti, hogy az érzések rosszak. Ellenkezőleg, szükségünk van a vonzóerő érzéseire, amelyek cselekvésre ösztönözhetnek minket és felkelthetik az ideálok utáni vágyódásunkat. Viszont akkor az érzéseinket a fizikai cselekvés világa felé kellene irányítanunk, nem a gondolatok világa felé. Amikor az emóciónak bármilyen beleszólása van a mentális világba, az eredmény mindig félrevezető, valamilyen módon mindig.

³Az emóciót a gondolkodás világában, az emóciót mint a gondolatok irányításának és megválogatásának eszközét, az emóciót mint a világos gondolkodás helyettesítőjét emocionalizmusnak nevezik. A következő hajlamok jellemzik az emocionalizmust.

⁴A legjellemzőbb vonása az a hajlam, hogy mindent érzelmi vonzás vagy taszítás kérdésévé tesz. Ez a hajlam mindent – valóságos dolgokat, embereket, eseményeket, állításokat, eszméket – a következő két skatulya valamelyikébe akar besorolni: „ez tetszik” vagy „ez nem tetszik”. Ez többnyire tudattalanul történik. Ha valamire egyszer emocionálisan pozitív vagy

negatív jelleget ragasztunk rá, az meg fog színezeni minden rá-következő benyomást, úgyhogy a szóban forgó dologról vagy emberről alkotott véleményünk mindegyikének ugyanaz lesz a tendenciája: pozitív vagy negatív. Ezért van az, hogy e gondolkodásmód szerint a „jó embernek” mindig igaza van és amit tesz, az helyes, a „rossz embernek” sosincs igaza és amit tesz, az helytelen. Ezért van az is, hogy pozitív vagy negatív előítéletekkel rendelkező emberek hajlamosak ugyanazt a cselekedetet vagy jellemvonást eltérően értékelni, úgyhogy ugyanazt az egyént az egyik „lélekteljesnek” míg a másik „mesterkéltnak”, az egyik „spontán-nak” míg a másik „önuralom nélkülinek” tekinti. Ez a hajlam eltúlzóvá vagy lekicsinylővé tesz minket mindaz iránt, amit vonzónak vagy taszítónak látunk, attól függően, hogy a magunk beállítódása pozitív vagy negatív.

⁵A vonzással vagy taszítással reagáló hajlam könnyen elfojtja az esetleg meglévő mentális felfogás erőtlen jeleit. „Az érzés elvakít.” A személytelen, tárgyilagos bírálatot személyesnek és negatívnak veszi, és elsiklik az üzenet felett.

⁶Nagy probléma a fogalmak emocionalizálása. Ahhoz, hogy kommunikáljunk másokkal, szavakat kell használnunk. A szavak nagyjából közösek mindenki számára. Ezzel szemben a fogalmak, az ideák vagy képzetek, amiket a szavak kifejeznek, távolról sem közösek. Egy fogalom emocionalizálása azt jelenti, hogy az ember képtelen felfogni annak mentális tartalmát, így azt egy túlsúlyban lévő pozitív vagy negatív emócióval helyettesíti, amelyet attól kezdve a szóhoz kapcsol. Sok szó, például a politika szókészletében, sok emberben főleg emocionális asszociációkat – pozitívát vagy negatívát – vált ki, és amikor a későbbiekben magukat a szavakat használják, mindenekelőtt a hozzájuk kapcsolt személyes érzéseiket fejezik ki. A „demokrácia” és a „fasizmus” szavak szolgálhatnak erre példaként.

⁷Ennélfogva a szubjektivizmus is jellegzetes, gyakran tudattalan, néha tudatos, beismert és mégis dédelgetett dolog. Sőt, amikor kétségtelen tények mutatnak a másik irányba, az emocionális gondolkodású ember mondhatja: „Igen, de én nem így érzem.” Egy melegítő hit utáni vágy, a közösségi tömeg-emocionalitással való azonosulás ösztöne, egy tan vagy egy vezető iránti rajongás és feltétlen hűség megkövetelése mind összeegyeztethetetlen a tárgyilagos és kiegyensúlyozott szemléletmódra való törekvéssel.

⁸Az ember számára a fejlesztő munka egyik része, hogy megtanulja úgy kirostálni az emócióit, hogy nézeteik elfogadásának szüksége nélkül közösséget tudjon vállalni emberekkel, sőt még hibákat is felismerhet nézeteikben, és mégis megtarthatja pozitív beállítódását az emberekhez.

⁹Ameddig az ember az emocionális stádiumban van, összekeveri a személytelent a személyessel. A civilizáció stádiumában ez főleg negatív módon történik: negatívan viszonyul egy emberhez, és ekkor ennek az embernek a nézetei, tulajdonságai, indítékai stb. is keveset érnek számára. A kultúra stádiumában az ember törekszik, hogy pozitívan lássa az embereket. Mielőtt, az emberiesség stádiumában, egyensúlyt ér el az emberekhez való beállítódásában, nehézséget fog okozni neki az, hogy meglássa a gondolkodásukban jelenlevő valódi hibákat, mert véleménye szerint ez „negatív”. „Csodálatos embereket” (szent típusúakat stb.) inkább felemel a tárgyi ismeretek dolgában csalhatatlan tekintélyek rangjára.

¹⁰Az emocionalitástól elválaszthatatlan az a hajlam, hogy közbülső helyzetek nélküli abszolút végletes értékek alapján reagál. Ha valami jó, akkor az ember hajlamos személynálni a szükségszerű negatív, a végül is hozzá tartozó korlátozás felett. Ha valami rossz, nehéznek találja, hogy lássa a mégis benne lévő pozitívát, a rendeltetését egy nagyobb összefüggésben. Ezen abszolutizálás során csak félig-meddig van tudatában annak, hogy ha csak valamit is enged annak, ami az ellenkező tendenciához tartozik, akkor fennáll a kockázata, hogy az egész szemlélet az ellenkezőjébe csap át. A hitnek abszolútnak kell lennie, mert amint az ember a legkisebb kételynek teret enged, akkor minden „feneketlennek” tűnik és kész az egészet elutasítani. Ha talál egy jelentéktelen hibát a tanár tanításában, akkor elutasítja őt. Ha a „tökéletlenség” a tanár személyiségében lévő (valódi vagy képzelt) fogyatékoság

(„jellembeli fogyatékoság”), és az ember ezért veti el a tanítását, akkor a gondolkodása az abszolutizálásnak, valamint a személyes és a személytelen összekeverésének adja tanújelét.

¹¹Szembeötlő, hogy az emocionalitás mennyire a formát értékeli a működés, a tartalom és a cél rovására. Az emocionális ember számára az a forma és mód, ahogy valamit kifejeznek gyakran fontosabb, mint maga az üzenet. Egy ügyes tollú író ecsetelhet olyan szavakkal, amelyek híján vannak az értelmes jelentésnek, még maga számára is, mivel az inkább érzésátadás vagy érzelmi befolyásolás (szórakoztatás), mint információadás (tanítás). Még az ezotériai könyvek szerzői sem ismerték fel az olyan hagyományos szavak használatának veszélyét, mint „elme”, „lélek”, „szellem”, „isten”, amely szavakat a legtöbb olvasó inkább átveszi megfontolás nélkül a szokványos vallásos-szentimentális értelmezésében, mint megfejtji, hogy ezek a tudat különféle meghatározott állapotainak elnevezései, amely állapotokról egzakt tudás van. Amikor a hylozoika azért, hogy ezt hangsúlyozza, olyan egyértelmű terminusokat vezet be, mint a 47-es, 46-os, 45-ös és 43-as tudat (az „elmének” stb. megfelelően), akkor panaszkodnak, hogy ezek „felfoghatatlanok”, mintha „istent” eddig felfogták volna!

¹²Ismerjük fel, hogy az emocionalizmus hajlamai megtalálhatók minden emberben, még ha különböző mértékben is, hogy az gondolkodásunk egyik összetevője mindaddig, amíg emberek vagyunk. Ezért nem szükséges egyéneket emocionalistának neveznünk, mivel az egyén esetében nem tudjuk megállapítani egy ember fejlődési stádiumát. Viszont nekünk jobban kellene figyelni magunkat, tanulmányoznunk kellene emocionalizmusunkat és meg kellene tanulnunk kevésbé függeni tőle. Csak több önfigyeléssel és önméltósággal nyerünk sokat. Ha aztán higgadtan és módszeresen általánosan érvényes belátásokká tudjuk feldolgozni megfigyeléseinket, többé-kevésbé a fentiekhez hasonlóan, akkor éppen annyi, jelentős lépést teszünk azon illúzióktól való megszabadulás felé, amelyek hajlamosak az elért szintünkön tartani minket.

10.3 Azonosítás és kivétel

¹A bőrünkön kívül lévő objektív valóság nem illúzió, teljesen ellenkezője annak, amit bizonyos filozófusok állítanak. Illúziók azonban bőven vannak a belső valóságunkban. Ezek a tévképzeteink, a tényleges körülmények félreértései.

²Mint evolúció alatt lévő lények, tökéletlenek és tudatlanok vagyunk. Ha némileg tudatában lennénk roppant tudatlanságunknak és ítélőképességünk komoly hiányosságainak, akkor sokkal kevesebb nehézséget okoznánk magunknak és másoknak. Akkor nem vonnánk le elhamarkodott következtetéseket arról, amiről semmit sem tudunk.

³Egy középkorú emberpár jön ki a szupermarketből. A hölgy két nehéz szatyrot cipel. A férfi egy kis zacskót visz. Valaki a környező tömegből a „lajhár”-megjegyzést teszi rá, elég hangosan, hogy meghallja. Az illúzió kapott hangot és szólalt meg. A valóság: A férfinak komoly szívbetege van és az orvosa eltiltotta a nehéz dolgok cipelésétől.

⁴Azonosításoknak nevezhetjük az olyan belső állapotokat, amelyekben úgy kezelünk valóságos eseményeket és dolgokat, eleven embereket, mintha azonosak lennének azzal az elképzelésünkkel, amelyet a bennük lévő „tipikusról” alkottunk. Így azonosíthatunk egy új helyzetet egy kellemetlen múltbéli esettel, egy új lehetőséget egy régi akadállyal, egy új eleven embert egy olyan „típussal”, amelyet (nemi, faji, osztályokkal szembeni stb.) előítéletünk lát benne. Azonosítjuk az egészet a résszel, a rokkantat a rokkantsággal, a hibázó embert a hibájával. Azonosítjuk a csoportot egy olyan feltűnő tagjával, akit megláttunk és aki annak talán egyáltalán nem jellemző alakja („ilyenek mind, az egész társaság”-gondolkodás). Azonosítjuk az állandót az esetlegessel és pillanatnyival, és elítélünk egy egyént vagy helyesebben szólva elmarasztaljuk az „első benyomásunk” alapján.

⁵Azért azonosítunk, mert nem vagyunk tudatában annak, hogy a nézetünk részleges. Minden nézet részleges. Ismerjük a részt vagy az esetlegest, vagy hisszük, hogy ismerjük. Az

egészet nem ismerjük meg a részen keresztül. Ha ráébredünk annak tudatára, hogy nézetünk részleges, akkor fokozatosan megállíthatjuk az azonosítást. Aztán tanulmányozhatjuk helyette az alázatot.

⁶Gyermekkorunk és iskolai éveink során megszámlálhatatlan, az élet minden területén uralkodó téveszmével oltottak be minket. Ha lappangóan vannak helyesebb fogalmaink előző évekből, ezek minden egyes új életperiódusban (14., 21., 28. életévig) egyre erőteljesebben érvényesülhetnek, hogy a 35. életévig visszanyerjék az elveszett meghatározó voltukat. De ez azt feltételezi, hogy gondolkodóan, elmélkedően élünk, figyelve magunkat és másokat, mindennap feldolgozzuk a napi tapasztalatainkat. Ahogyan a legtöbb ember a lehető legkevesebb elmélkedéssel vándorol az életen keresztül, az illúzióik és a fikcióik kiirthatatlanok a jelenlegi, gyakran elpazarolt inkarnációjuk során.

⁷Ha egy bizonyos dolgról alkotott hamis nézetünket hagyjuk erősen meggyökeresedni, akkor érzéketlenné válunk más információkra, új benyomásokra. Ekkor nem tudjuk újként fogadni az újat, hanem kivetítjük a régire. Ekkor nem tanulunk semmi újat, hanem csak azt vesszük észre, amit már ismerünk vagy ismerni vélünk. Az új benyomások és tapasztalások, amelyek friss energiával és ideákkal vitalizálhattak volna minket, erőtlenné válnak, amikor folyamatosan engedjük, hogy régi emlékek és asszociációk kiszorítsák őket. Az új benyomások és tapasztalatok több mint kilencvenöt százalékát kezeljük ezen a módon, és ez a magyarázata annak, hogy miért látszik olyan sok minden megszokottnak, begyökeresedettnek, egyhangúnak, rutinnak. Szubjektív és halott múltunkban élünk, nem az objektív és élő jelenben.

⁸Akik ezoterikáról szóló ismereteket terjesztenek, sokféle ellenvetést hallhatnak ezen életismerettel szemben. Azonban az a közös jellemzője majdnem minden ilyen véleménynek, hogy tudattalan kivetítéseken alapulnak. Az, amit az emberek kifogásolni vélnek, nem a szóban forgó ezoterikai idea, hanem a saját téves felfogásuk róla (gyakran egy egyéni rögeszme), amelyet kivetítenek az ideára. Erősíti e hajlamot a kivetítésre a környezet véleményének nyomása és az a tömeghajlam, hogy mindig legyen kész véleményük valamiről, mielőtt megismernék, miről van szó.

⁹Az, hogy a kivetítések sok esetben kiirthatatlanok, annak tulajdonítható, hogy erős emóciókba vannak szöve – legtöbb esetben negatív, fájdalmas emóciókba.

¹⁰Néhány példa a komoly azonosításokra és kivetítésekre.

¹¹*A lány, aki sohasem tanult franciát.* Az iskolában nagyon ellenszenves nyelvtanára volt, egy szadista. Sok fájdalmas élményt szerzett, viszont említésre méltó nyelvtudást nem. Fel-nőttként számos ösztönzés érte, hogy folytassa tanulmányait, de ezeket mindig elfojtotta. Azzal, hogy elővette a könyveket, felelevenítette a régi emlékeit is. Azonosította az új (maga választotta) tanulási helyzetet a (rákényszerített) régivel. Kivetítette a fájdalmas emlékeket a „francia” fogalmára. Azonosítás: francia = fájdalom.

¹²*A férfi, aki gyűlölte a nőket.* Sorozatosan szerencsétlenül alakult több kapcsolata. Úgy látta, hogy a hiba a nőkben van, a megbízhatatlanságukban stb. Gyűlölni kezdte a nőket. „Úgy, ahogy van, az egész bandát.” Minden új eleven nőt, akivel találkozott, a „nőkről” alkotott fogalmával azonosított. E fogalmat olyan emlékekből alkotta meg, amelyekre az a jellemző, hogy csalódás van bennük. Azonosítás: nők = csalódások.

¹³*A fiú, aki félt a tengertől.* Egyszer túlélte egy szörnyű tengeri balesetet. Látta a barátait megfulladni. Soha többet nem akart hajóval utazni. Irtózott a tengertől. Rémisztő élményeivel azonosította a tengert, a hajókat stb. Kivetítette rémületét a „tengerről”, a „hajókról” stb. alkotott fogalmaira. Azonosítás: tenger, hajók = rémület.

¹⁴Miért azonosítunk? Mert megvan az a képességünk, hogy felismerünk, meglátunk hasonlóságokat sok emlékünknél és élményünk között, úgyhogy az újak részletei a régiekre emlékeztetnek minket. Az a képességünk, hogy látjuk a tényleges különbségeket, nem egyformán jól fejlett. Mégis ez a fontosabb. Ez a képesség végül lehetővé teszi számunkra azt látni, hogy amit azonosnak tekintünk, nem azonos, hogy a fogalom nem a valóság, hogy az a követ-

keztetés, amelyet egy megfigyelt eseményből levonunk, nem maga az esemény.

¹⁵Azonosítunk, mert nem gondolkodunk, nem elmélkedünk. Az, amit gondolkodásnak nevezünk, az esetek túlnyomó többségében olyan gépies asszociációk láncolata, amely hasonlóságokon, gyakran csak látszólagos vagy felületes hasonlóságokon alapul. Ekkor semmilyen megkülönböztető funkció nincs jelen, hogy rámutasson: „ez a szituáció új, valójában csak néhány és felületes hasonlósága van a régivel, a legtöbb eleme teljesen új.” A férfi, aki gyűlölte a nőket, csak a hasonlóságokat vette észre az újonnan megismert nők és a „nőről” alkotott teljesen negatív fogalma között. A különbségeket – az új nőkben meglévő pozitív tulajdonságokat – vagy egyáltalán nem látta, vagy „a kivétel erősíti a szabályt”-féle magyarázattal elvetette.

¹⁶Természetesen nemcsak negatív emóciókat vetítünk ki, hanem pozitívakat is. Kivetítünk örömteli várakozásokat új konkrét helyzetekre, amelyeket azonosnak tekintünk a fogalmainkkal. Ez is okozhat nekünk bajt. Egy tragikus példa erre a Vörös Khmerek bevonulása Phnompenhbe 1975. április 17-én. A teljes kambodzsai főváros egy kavargó boldogság volt, a kormányzati és a lázadó katonaság barátkozott. Végre eljött a béke. Azonban csak néhány óra telt el s minden rémületté és káosszá változott. A Vörös Khmerek mérhetetlen brutalitással üzték vidékre valamennyi város lakosságát, megölték mindenkit, aki ellenállást tanúsított. Úgy számították, hogy több mint egymillió embert öltek meg a rá következő rémuralomban. Az emberek azonosnak tekintettek egy egészen új és teljesen ismeretlen szituációt a „békéről és kibékülésről” alkotott, vágyakozásukból fakadó fogalmukkal. Kivetítették pozitív emóciók iránti szükségletüket egy olyan lázadó mozgalomra, amelynek a valódi céljairól akkor semmit sem tudtak.

10.4 Az azonosítás tudatosítása

¹Képesek vagyunk jobban észben tartani, hogy azonosítunk, és így képesek vagyunk kevesebbet azonosítani és kivetíteni. Ezzel sok tévedést és szenvedést kerülhetünk el. Azzal kezdjük, hogy figyeljük a magunk és mások azonosításait. Majd összegezzük a ráeszméléseinket:

²(1) A minket környező konkrét valóság roppantul részletgazdag, jelleggazdag. Ezekről a konkrét dolgokról alkotott fogalmaink korlátozott metszetek, válogatások a konkrétumból és részlet- és jellegszegények.

³(2) A valóság csak a jelenben létezik, mindig dinamikus, minden részletében változó. Károly₁₉₉₀ nem ugyanaz, mint Károly₂₀₁₀. „Károly” fogalmunk statikus, merev, a múltat ábrázolja és így többé-kevésbé elavult.

⁴(3) A konkrét valóság kimeríthetetlen, leírhatatlan, kifejezhetetlen abban az értelemben, hogy bármi, amit mondunk róla (a leírásunk fogalmak), az nem minden. A fogalom kimeríthető, leírható, kifejezhető. A terület nem írható le teljes körűen, a térkép azonban igen.

⁵(4) A valóság egyedi dolgokból és eseményekből áll, amelyek mindegyike abszolúte egyedülálló és egyedileg eltérő. Természetesen vannak hasonlóságok, sőt jelentős hasonlóságok közöttük. De a hasonlóságok nem azonosságok. A szék₁ hasonló, mégsem azonos a szék₂-vel, a szék₂ hasonló, de nem azonos a szék₃-mal stb. Nem ülhetünk az összes konkrét szék_{1,2,3...-on}. Néhány közülük törött.

⁶A „szék” fogalmunkba meggondolás nélkül tettük bele az „ülni lehet rajta” jellemvonást. Viszont ha azonosítjuk a konkrét szék_{1,2,3...-at} a „szék” fogalmunkkal, amit akkor csinálunk, amikor nem figyelünk meggondoltan a valóságra, hanem csak gépiesen asszociálunk, ülni próbálunk a fogalmon és így váratlanul, keményen megtapasztaljuk a padlót, amikor a valóságos szék nem tartja be azt, amit ígér a fogalom.

⁷(5) A tényleges különbségek legalább olyan fontosak, mint a képzelt hasonlóságok.

⁸(6) A konkrét egyedi dolgok (szék_{1,2,3...)} bizonyos határon túl sohasem mondhatók meg előre. Fennmaradnak a jövőben. Ezeket egyedileg kell vizsgálni és nem vehetők biztosra. Ezzel szemben a fogalmaink a múltban végleg kialakultak.

10.5 Nemazonosítás

¹Amikor észrevevesszük, hogy azonosítunk, elkezdhetjük gyakorolni a nemazonosítást. Megtanultuk, hogy a dolgok, az emberek, az események nem azonosak a róluk kapott benyomásainkkal, nem azonosak a róluk alkotott fogalmainkkal, gondolatainkkal vagy szavainkkal. Most gondoljuk tovább: Bármi, amit láthatunk a dologról stb., nem a teljes valósága. Bármi, amit mondani vagy gondolni tudunk az emberről stb., csak egy kicsi része az összes tulajdonságának, a kimeríthetetlen valóságának. Ezen a tényen tartjuk a figyelmünket egy pillanatig. Ezután figyeljük az objektív valóságot – a tárgyat vagy az embert – és csendben vagyunk. Amikor ezután megszólalunk, arra figyelünk, amit mondunk, közben tudatában vagyunk annak, hogy mindaz, amit mondunk, a szavaink és gondolataink nem e valóság.

²Jegyezzük meg, hogy ez a belátás nem valamely változata annak az illuzionista filozófiának, amely azt mondja, hogy semmilyen objektív valóságot sem érzékelünk, hogy érzékelésünk csak szubjektív. Ehelyett a belátásunk arra vonatkozik, hogy hogyan érzékeljük az objektív valóságot, mennyire szubjektív az érzékelésünk. Az emocionális gondolkodás az, amely csak azonosságok és ellentétek kategóriáiban vélekedik a világról. Naivan a tudat és a tárgy közötti azonosságból indul ki: minden, ami a tudatban van, a tárgyban is benne van, és fordítva. Elmélkedéssel (filozófia stb.) fokozatosan megértették, hogy a tudat és a tárgy nem azonos. A filozofikus (kétértékű) gondolkodás szerint a nem-azonosság csak az azonosság ellentétét jelentheti: semmi nincs a tudatban, ami a tárgyban van és fordítva: semmi nincs a tárgyban, ami a tudatban van, ami pusztán logikailag magában foglalja, hogy semmit sem érzékelhetünk a külső világból.

³A tapasztalat megtanítja nekünk, hogy a „minden” és a „semmi” szavak ritkán hasznosak akkor, amikor valódi körülményeket kell pontosan leírni. Leggyakrabban a „valami” a jobb alternatíva. Az azonosítás tudatosítása a nem-azonosság és a nem-ellentéteesség egyidejű belátása. A két használhatatlan kategóriát, az azonosság és az ellentéteesség kategóriáját elvetjük. Helyettük bevezetjük a mindig használható kategóriát, a viszonyt: valami, ami létezik a tudatban, az létezik a tárgyban is, és fordítva: a terület valamije rajta van a térképen stb.

⁴A viszony fogalmával a tudatunkban mindig megkérdőjelezhetjük magunktól: Milyen viszony van a szubjektív elgondolásom és az objektív valóság között, például egy emberről alkotott értékelésem és a valóságos ember között?

⁵„Látok az emberből valamit, de nem látok mindent.”

⁶„Abból, amit látok, van, ami helyes, de nem helyes minden, amit látok.”

⁷Ez a „valami” néha több, néha kevesebb, mint ami éppen most van.

⁸Kérdezzük meg gyakrabban magunktól: Milyen viszony van a fogalom és a valóság között, az absztrakt és a konkrét között, az eseményekről, másokról és saját magunkról kialakított véleményünkben?

⁹Néhány példa a viszonyok (sem azonosságok, sem ellentétek) különféle fajtáira:

¹⁰Az egyén nem közösség („valaki nem mindenki”). Csak azért, mert csalódtam egyszer egy ügyvédben, egy nőben (egy férfiben), egy indiai guruban stb., nem jelenti azt, hogy „ilyenek az ügyvédek” stb.

¹¹Egyetlen mozzanat nem a teljes folyamat („az egyszer nem a mindig”). Károly, amikor egyetlen egyszer láttam, durva volt hozzám. Ez nem jelenti azt, hogy ő mindig olyan.

¹²A reakcióm egy emberre nem maga az ember. Másokról alkotott érzéseim, feltételezéseim, következtetéseim, pszichológiai magyarázataim gyakrabban alapulnak azokon a vágyaimon, hogy előtérbe helyezzem magam, igazoljam a cselekedeteimet és véleményemet stb., mint magukon az embereken.

¹³Egyik oldala valakinek nem a teljessége: „Én egy kudarc vagyok”. Viszont ha utána-gondolok, akkor látnom kell, hogy a kudarcom csak egy a sok oldalam közül, hogy jobb oldalaim is vannak. Nem én voltam a kudarc, hanem az, amit csináltam. Mivel „én” nem vagyok azonos a kudarcommal, ezért lehetőségem van arra, hogy elutasítsam a kudarcomat,

és tovább törekedjek önmagam tökéletesítésére.

10.6 Kétértékű és többértékű gondolkodás

¹Az emocionalitás kétértékű. Két ellentét, vonzás és taszítás között mozog ide-oda. Az evolúciója során a mentális tudat az emocionális által aktiválódott. A két legalacsonyabb gondolkodásfajta, a következtetés-gondolkodás és az elvgondolkodás (47:7-es és 47:6-os) képtelen megszabadulni emocionális eredetétől. Ezeket az emóciók uralják és ösztönzik.

²Ebből következően e gondolkodásfajta kétértékűek. Olyan ellentétekre építenek, amelyeket abszolútnak szoktak tekinteni. Nehéz szilárd pontot találniuk a szemlélet számára a minden–semmi, az igen–nem, a 100%–0%, a fehér–fekete stb. végletek között. Amint a perspektíva-gondolkodás (47:5-ös) aktiválódik, a gondolkodás megszabadítja magát az emóciótól való függőségétől és így elhagyja az ellentétekben való gondolkodást.

³A kétértékű gondolkodás formálta a nyelvet és annak jellemző ellentétpárjait. Még ha elvéve egyesek a kétértékű fölé emelik a gondolkodásukat, akkor is rákényszerülnek a megszokott nyelvi kifejezésmódok használatára, és ennek következtében kísértésbe esnek, hogy abszolútnak és lényeginek fogadják el az ellentéteket: vagy meleg a víz, vagy hideg; vagy szeretünk, vagy gyűlölünk; vagy tudunk, vagy tudatlanok vagyunk; vagy bátrak vagyunk, vagy gyávák stb.

⁴A valóság jelenségei ritkán írhatók le kölcsönös ellentéteknek. Jobban alkalmazkodunk a valósághoz és a gondolkodásunk is jobban illeszkedik hozzá, ha elvetjük a minden-vagy-semmi-kategóriákat és helyettük bevezetjük a fokozatok és a módosulások kategóriáit; beszédünkben olyan szavakat használunk mint „részben”, „majdnem”, „rendszerint”, „ritkán”, „bizonyos esetekben” stb.; arányokban (például százalékban) gondolkodunk; összehasonlítunk, relativizálunk („A melegebb, mint B, de hidegebb, mint C”). Továbbá használhatjuk azt a belátást, hogy „ugyanaz a dolog” (például ugyanaz a szó) nem jelenti pontosan ugyanazt minden összefüggésben: például az egyik ember önzésből, a másik ember önzetlenül „csinálhatja pontosan ugyanazt”. Ezek mind példák a többértékű gondolkodásra.

⁵A többértékű gondolkodás nemkizáró (nemabszolútizáló). A kétértékű, emocionális gondolkodásnak feltűnő hajlama van arra, hogy kizárjon valamit azért, hogy kihangsúlyozzon valami mást, arra, hogy kigondoljon a valóságban nem létező ellentéteket. Erre egyik példa az, amikor elméleti tanulmányokat kritizálnak (például az ezoterikai világszemlélet tanulmányait) arra hivatkozva, hogy „helyettük az emberiség gyakorlati problémáit kellene igyekeznünk megoldani”. Mintha az egyik kizárná a másikat vagy erőt lopna tőle! Éppen ellenkezőleg, ezek serkentőleg hatnak egymásra. Erre egy másik példa az, amikor az ember az evolúció során (általában a kultúra stádiumában) „felfedezi” a tudataspektust, belátja, hogy ez az aspektus hordozza az élet igazi értékeit stb., és ekkor azonnal kész a „szellemet” az egyedüli valóságnak és az anyagot „illúzióknak” nevezni. Mintha a gondolkodás, fejlődésének ezekben a korai fázisaiban, nem őrizhetne meg egy újonnan talált fogalmat más módon, mint abszolút ellentétbe állítva olyan valamivel, amit már ismer.

⁶A többértékű gondolkodás annak a felismerése, hogy „végtelenül sok” helyzet van azon két véglet között, amelyekben meggyökeresedett ellentétpárjaink által kényszerítve hiszünk és amelyekhez igazodunk. A perspektíva-gondolkodásnak ezen aspektusa az, amelyet a legkönnyebb általánosabban megérteni, habár nem olyan könnyű alkalmazni. Mennyire megszokott, hogy amikor sürgősen meg kell csinálnunk valamit valakinek, nagyon gyorsan cselekszünk, de amint megnyugtató tájékoztatást kapunk, hogy „ez nem pánikhelyzet”, teljesen megnyugszunk és félretesszük a dolgot a következő hónapra – mintha az nem lenne sürgős már! Hasonlóan ahhoz is – amikor komoly környezeti problémákról értesülünk – ahogyan mély aggodalomból közömbösségbe esünk, amint a vészjelek kissé (de csak kissé!) túlzónak bizonyulnak.

⁷A többértékű gondolkodás megérti, hogy a nyelv szavai nagyon fogyatékos eszközök a

gondolatok kifejezésére, hogy kevés szónak van önmagában pontos jelentése, hogy, ebből következően, ki kell deríteni minden egyes értelmi összefüggésben a szándékolt jelentést. A kétértékű gondolkodás hajlamos fennakadni a formán, a nyelvi kifejezésen. Ezért gyakran talál ellentmondásokat (paradoxonokat) olyan kijelentésekben, amelyekben ugyanazt a szót más-más jelentésben (többértékűen) használták.

⁸Az ezoterikában ösztönözik arra, hogy „felejtsük el magunkat, komikus jelentéktelenségünket”, de arra is, hogy „emlékezzünk magunkra, emlékezzünk arra, hogy kik vagyunk és merre tartunk”. Ez jó példa a paradoxonra, amelyet az elvgondolkodásnak nehéz megemésztenie. Feloldjuk a paradoxont, ha megértjük, hogy a „magunk” szó nem ugyanarra a dologra vonatkozik a két mondatban, hanem az első esetben a „hamis énré”, az átmeneti személyiségre, míg a második esetben az „igaz énré”, a monád öntudatára vonatkozik.

⁹Az ezoterika bővelkedik az ilyen, az elvgondolkodás számára paradoxonokban. Ez azért van, mert az ezoterika olyan realitásokra utal, amelyekről a legtöbb embernek még nagyon kevés egyéni tapasztalata van, ami miatt a mindennapi nyelvünk még nélkülözi az ezekre a realitásokra vonatkozó, általánosan felfogható szavakat.

¹⁰A perspektíva-gondolkodás sajátos figyelmet fordít az időtényezőre vagy dinamikai aspektusra. Ami igaz egy meghatározott időben, egy konkrét helyzetben, nem szükséges, hogy igaz legyen máskor. „Ne azt mondjuk, hogy Caesar bátor. Mondjuk azt, hogy ezen és ezen alkalommal bátor volt.” Az emocionális gondolkodás erősen hajlamos vonakodni attól, hogy megértse, hogyan uralkodik mindenben a változás törvénye. Amikor e gondolkodás végül felfogott valamit, magáévá tett valamilyen nézetet, akkor azt akarja, hogy ez rendíthetetlenül szilárd maradjon minden időkre. A legnyilvánvalóbb példa erre sok embernek az úgynevezett szent könyvekbe vetett kritikátlan hite. Az, hogy ilyen könyvek a mintegy 1500 évvel időszámításunk előtt élt sivatagi emberek számára hasznos, sőt szükséges életszabályokat adtak, nem jelenti azt, hogy bármilyen érvényességgel bírnak a modern ember számára.

¹¹„Nem kellene általánosítanunk” – mondják. Azonban amit a legtöbb ember általánosításnak nevez, nem általánosítás, hanem abszolutizálás, vagy legalábbis valami ilyesmikre gondolnak: a skótok takarékosak, a svédek buták stb. (úgy érve, hogy „mind olyanok”). Jóllehet az általánosítás jelentése az, hogy olyan általános véleményt alkotunk, amely az esetek többségében helyes, miközben tudatában vagyunk annak, hogy sok minden van az általánosítás érvényességén kívül (az úgynevezett kivételek, amelyek erősítik a szabályt). Csak akkor kellene általánosítanunk, amikor tudjuk, miért általánosíthatunk abban a konkrét esetben. A legtöbb általánosítás alaptalan és értelmetlen. Az észszerű általánosítások a többértékű perspektíva-gondolkodáshoz tartoznak. Jellemző az elvgondolkodásra, hogy az ilyen általánosításokat helytelenül kétértékű abszolutizálásoknak („minden vagy semmi”-állításoknak) értelmezi, és ezért azt hiszi, hogy ezek az általánosítások a szabály alóli jelentéktelen kivételekre való rámutatással megcáfolhatók.

¹²Korrekt általánosítás: „A középkor (összességében) sötét korszak volt Európában.” Az elvgondolkodás „cáfolja”: „A középkor egyáltalán nem volt sötét, csak azt gondoljuk...” és aztán felsorol néhány fényhozót, akiket természetesen üldöztek vagy kivégeztek.

¹³Nincsen sivatag oázis nélkül. Az, hogy találhatunk oázist, tehát nem jelenti azt, hogy a sivatag nem sivatag.

¹⁴Az elvgondolkodás azt gondolja, hogy a „sötétség mindig sötétség”, azaz száz százalékos. Ha akár egy igen kicsi fénysugarat is fel tudunk fedezni benne, a gondolkodás hajlamos az ellenkezőjét mondani: „egyáltalán nincs sötét”.

10.7 Relativitás

¹Éppúgy, ahogy a magasabb emocionális tudat érzi, hogy minden egység, úgy a magasabb mentális belátja, hogy minden egység.

²A relativitás az a belátás, hogy a valóságban semmi sem létezik elkülönülve vagy ön-

magában, hanem csak másokkal összefüggésben és kölcsönös befolyásolásban, kölcsönhatásban. A dolgok közötti viszonyok azok, amelyek lényegesek a létezésben. A viszonyok közül a változhatatlan, az állandó viszonyok a legfontosabbak. Ezeket nevezzük törvényeknek. Az a gondolkodás, amely mindig tekintetbe veszi a viszonyokat, amely a dolgokat a körülvevő nagyobb egésszel, egyre nagyobb egészekkel való összefüggésükben törekszik látni, a perspektíva-gondolkodás egyik aspektusa.

³Ameddig az elvgondolkodást használjuk, mindegyik fogalom hajlamos arra, hogy tudatunkban a többi fogalomtól elkülönülten, más fogalmakkal való világosan érzékelt kapcsolat nélkül létezzen. A perspektíva-gondolkodás megérti, hogy a fogalmakkal jelölt valóságos dolgok mindig „relatívak”, azaz: más dolgokkal való nagyobb összefüggések részei. Másrészt az elvgondolkodás hajlamos összetéveszteni (azonosítani) a fogalmat a valósággal és úgy tekinteni a valóságos dolgokat, mintha azok abszolút és elkülönült jelenségek lennének.

⁴Az elvgondolkodás okoskodhat úgy időről és térről, okról és okozatról, anyagról és tudatról, mintha az e szavak mögötti valóság „időből”, „térből”, „okból” stb., mintegy valamilyen építőelemekből állna.

⁵A perspektíva-gondolkodó megérti, hogy a valóság az anyag-tudat-mozgás egysége; olyan egység, amelyből az idő-tér nem elkülöníthető, hanem amely a tudatos és dinamikus anyag létezmódja. A valóságban „ok” és „okozat” sem szétválasztható. Ha, egy bizonyos esemény sor megítélésében, az ember bizonyos erőket és energiákat egyoldalúan „okoknak” és másokat „okozatoknak” tekint, akkor hamarosan szemléletének felülvizsgálatára kényszerül. Mivel az „okozó” energiák nem kerülhetik el azoknak a dolgoknak a hatását, amelyekre hatnak, és így valójában összetett kölcsönhatások rendszere jön létre.

⁶Ugyanez érvényes az alany és tárgy kérdésében a pszichológiában és az oktatásban. A perspektíva-gondolkodás nem tekinti csupán a tanítás alanyának a tanárt és csupán tárgyának a tanítványokat. A tanár tanul a tanítással és ezt a tanítványai által teszi. Ha ezt nem teszi, akkor nem tanár. Mindannyian alanyok csakúgy, mint tárgyak.

⁷Egy további példa. Az elvgondolkodás abszolútnak tekinti a tudást: a valóság helyes felfogásának. Azonban amikor azt tanulmányozzuk, hogy a valóságban hogyan működik a tudás, látjuk, hogy az viszonylagos dolog és nem abszolút. A tudás a felfogó és a felfogásának a tárgyát képező valóság közötti viszony, de nem akármilyen viszony, hanem a helyes felfogás viszonya. Továbbá a „helyes felfogás” sem abszolút. Különböző alanyok, különböző emberek felfogási képessége eltérő. Mindenki számára van a megértésének felső határa, olyan határ, amely egyéni és mindenkinél eltérő. Ami tudás az egyik ember számára, az nem tudás egy másik számára. Amit nem ért, az számára nem tudás; amit félreért, az számára a tudás ellentéte (fikció). Néhány évvel vagy inkarnációval később ugyanaz a dolog, amely abszurdnak látszott számára, meglehet, hogy gyökeresen átalakítja a megértését.

⁸Az értékelések valamiféle fogalmak. Az elvgondolkodás használja ezeket is, elszigetelve, nem látva azt, hogy a dolgok, amelyekre ezek az értékelések vonatkoznak, a körülöttük lévő egészben helyezkednek el. A nagy vállalkozások vezetői a „jövődolgozatot” vagy a „gazdasági növekedést” tekintik abszolút értéknek, amelyet ennek következtében mindenáron biztosítani kell, még a valóságban magasabb rendű értékek – az ember, ténylegesen az egész bolygó életben maradása – rovására is, amelyeknek bármilyen csoportegoista érték alárendelendő.

⁹Különösen hajlamosak vagyunk az értékeket abszolutizálni, mivel azok a „mellette és ellene”-emóciókhoz kötődnek, és az emóció nem ismer mértéket. Ami számunkra és a fejlődésünk adott fázisában jó, azt mindenki számára jónak érezzük. Példák erre bizonyos keleti meditációs iskolák, amelyek napjainkban elburjánzottak a nyugati országokban. Ezek a „nyugati embert” akarják megtanítani meditálni – minden embert és ugyanazzal a módszerrel. Ezeknek az iskoláknak nincs tudomásuk arról, hogy az emberek a fejlődés eltérő stádiumai-

ban és szintjein vannak, valamint hogy mindenkinek eltérők a képességei és szükségletei. Nem értik meg a régi közmondás bölcsességét: „Ami az egyiknek étel, az a másiknak méreg.” Konkrétan ez azt jelenti, hogy a meditációnak mindig egyénre szabottnak kell lennie, úgyhogy eltérő szükségletek esetén egészen más lesz. Sok ember számára, mégpedig azok számára, akik már túlságosan introvertáltak, hajlamosak elmenekülni a valóságtól, a legjobb meditáció (az aktiválás legjobb módszere) az, hogy egyáltalán nem meditálnak. Számukra az egyedüli „meditáció” a fizikai világra irányuló intenzív munka és figyelem kellene, hogy legyen.

¹⁰Tegyük hozzá, hogy szükséglet és vágy nem ugyanaz. Az exoterikus pszichológia ezt nem érti, sőt nem is értheti. A vágyak szubjektívek és gyakran szembehelyezkednek az élettörvényekkel. A szükségletek objektívek, lévén, hogy a fejlődés és a sors törvénye tényezői határozzák meg. A legtöbb dologra, amire vágyunk, nincs szükségünk. Sok dolgot, amire igazán szükségünk van, nem keresünk.

¹¹Az ezoterikában kezdők közül sokan főleg érzelmileg teszik magukévá érdeklődésük új tárgyát, ami elkerülhetetlen, ameddig nem tanultak többet. Gyakran ajánlják barátaiknak és ismerőseiknek, hogy tanulmányozzák „ezeket a csodálatos könyveket”, nem értik meg, hogy az ezoterika nem önmagában jó és nem alkalmas mindenki számára. A perspektíva-gondolkodásnak eltérő látásmódja van e kérdésben. Tudja, hogyan kell az ezoterika terjesztésének ideáját beleilleszteni egy nagyobb összefüggésbe: az emberi evolúcióért folyó munka ideájába. Konkrétan ez azt jelenti, hogy az embereket nagyobb felelősségvállalásra, mélyebb részvétre nevelik, arra nevelik, hogy érzésekben és gondolatokban önállóbbak, önkívábbak és a gondolkodásukban kritikusabbak legyenek. Sajnálatos, hogy az éretlen emberek kezében az ezoterikának éppen ellenkező a hatása, mint amire szánták, olyan nem kívánt hajlamokat erősít, mint a valóságtól és felelősségtől való menekülés, egoista üdvözülési vágy, tekintélyekben való hit, hiszékenységek stb., miközben olyan „ezoterikai elveket” idézgetnek, amelyekről ugyan azt hiszik, hogy megtanulták, de ellenkezőleg, az ezoterikai irodalom szelektív olvasásával félreértették azokat. Ha az ezoterikából abszolút értéket csinálnak, kiszakítják nagyobb evolúciós összefüggéséből, akkor óhatatlanul szembekerül igazi céljával.

¹²A perspektíva-gondolkodás látja, hogy sok értéket magasabb, felsőbbrendű és ennél fogva fontosabb értékek foglalnak magukban, lévén, hogy ezeknek részei azok. Az alacsonyabb értékek ezért csak addig indokoltak, amíg nem ellenkeznek a magasabb értékekkel. Az élettörvények jelzik annak határait, amit óvni kell, ami megengedhető, és amit hatástalanítani kell. Az a szempont a vezércsillag, hogy mi a legjobb az egész számára.

¹³Példák erre a nacionalizmus, humanizmus és globalizmus, amelyek a felsorolás sorrendjében egyre magasabb értékek sorozata, értékek hierarchiája. A nacionalizmus mint nemzeti jelleg kifejezője, jó és helyes. Azonban amikor összeütközésbe kerül az eggyel magasabb értékkel, az egész emberiség boldogulásával, az emberiség vagy humanizmus ideáljával, akkor a nacionalizmust féken kell tartani. Még a humanizmus sem abszolút érték. Mert ezt a még magasabb érték, a bolygónkon lévő összes élő boldogulása, a globalizmus ideálja részének kell tekinteni. Egy olyan humanizmus, amelyik megengedi, hogy az emberiség nagy lábón éljen az összes többi biológiai és energetikai élet rovására, hamisnak és hosszútávon tarthatatlannak fog bizonyulni.

¹⁴A perspektíva-gondolkodó a többi értékeit hasonló módon rendezi hierarchikus rendszerbe, és ebben nagymértékben segíti az élettörvényekről szerzett ismerete.

¹⁵Néhány további példa. Sok pacifista azt tartja, hogy az emberölés olyan abszolút rossz, amelyet semmilyen körülmények között sem lehet megtérni. Támadás és védekezés egyaránt elítélendő. Tehát egy nemzetnek ellenállás nélkül kell elfogadnia más államok agresszióját. Az egyetlen lényeges az, hogy „emberélet ne vesszen” (mintha egyáltalán veszne emberélet!). A szóban forgó népnek el kell viselnie a megszállást, a rémuralmat, olyan ideológiák bevezetését, amelyek élet- és tudásellenesek, mindazt, ami akadályozza az evolúciót.

¹⁶A perspektíva-gondolkodónak teljesen eltérő nézete van ezekről. A fizikai élet, a fizikai szervezetben folyó élet nem abszolút érték számára, hanem relatív: annyira érték, amennyire magában foglalja a további evolúció lehetőségét. Az evolúcióhoz – úgy az egyén, mint a nemzet számára – a lehető legnagyobb szabadság (a félelemtől való szabadság is) és önrendelkezés szükséges. Ezért mindig jogos a fizikai élet feláldozása, ha semmi más módon nem lehet biztosítani a tudati életet. Továbbá a szabadság törvénye szerint az embernek mindig joga van (és kötelessége is!) megvédenie szabadságát a törvénytelen betolakodással szemben, és aki lemond erről a jogról, az a passzivitásával hozzájárul a rossz hatalmának erősödéséhez a világban.

¹⁷Miképpen tegyem a gondolkodásomat kevésbé abszolutizálóvá és jobban relativizálóvá?

¹⁸Mindenekelőtt a viszonyok megfigyelésével. Annak tanulmányozásával, hogy „ugyanaz a dolog” mennyiben működik eltérően különböző összefüggésekben, és megfordítva, különböző dolgok mennyiben töltik be „ugyanazt” a szerepet. Felkutatjuk és tanulmányozzuk a nagyobb összefüggést, a viszonyok azon egyre kiterjedtebb szövevényét, amelyben működik mindig mindegyik egyedi dolog. Nem ragaszkodunk az abszolút fogalmainkhoz, törve agyunkat kölcsönös ellentmondásaikon, mert az ábrándkergetés, hanem helyettük a fogalmak mögötti konkrét realitásokhoz fordulunk, mert azok a viszonyaikat tekintve mindig ellentmondásmentesek. Elmélkedhetünk azon, hogy ami valami „ellentétének” látszik, nem kell hogy az legyen, hanem lehet, hogy az annak egy nagyobb összefüggése.

¹⁹Erre egy példa, ahogy a tudomány először harcol az új ideákkal mint a kutatásnak ártókkal, de később elfogadja azokat mint nagyobb és helyesebb nézetét ugyanannak a valóságnak. Einstein fizikáját először a newtoni fizikával ellentétben állónak tekintették, majd később kiderült róla, hogy az egy általánosabb érvényű megfogalmazás, amelynek egy speciális esete a newtoni fizika.

²⁰Amikor az okokat és okozatokat vizsgáljuk, tekintetbe vesszük, hogy egy bizonyos eredménynek sosincs egyetlenegy oka, és egy meghatározott oknak sosincs egyetlenegy okozata, viszont egy ilyen leegyszerűsített nézet a fogalom és valóság összekeverésén alapszik.

²¹Egy példa rá: „Ez a porcelánedény biztosan elpattan, ha forró vízben mosogatják.” Viszont, ha a porcelánedény törötten hever ott, az nem szükségszerűen jelenti azt, hogy valaki figyelmetlenül mosogatta el.

A fenti szöveg a Section Ten of *The Explanation* by Lars Adelskog. Copyright © 2004 and 2018 by Lars Adelskog magyar fordítása. Javított 2018.